

ביטוח ילדים

קצבת ילדים

קצבת ילדים משולמת בכל חודש לכל המשפחות עם ילדים בישראל, ומטרתה לסייע בהוצאות הגידול של הילדים. מאז נחקק חוק ביטוח ילדים ב-1959 כתשלום קבוע למשפחות מרובות ילדים, הוא תוקן פעמים רבות כדי להתאים את תנאי הזכאות לקצבאות ואת סכומיהן לתמורות במדיניות הפיסקלית בארץ¹.

במאי 2015, בעקבות הסכמים קואליציוניים, הוחלט להגדיל את קצבאות הילדים (לאחר שהופחתו באוגוסט 2013) ובמקביל להנהיג תוכנית **חיסכון לכל ילד**: חיסכון לטווח ארוך לילדים כחלק משינוי מבנה הקצבה, כך שהעלות הכוללת תגיע לגובה החיסכון שהושג באוגוסט 2013. סכומי הקצבה, הצמודים למדד המחירים לצרכן², לא השתנו ממאי 2015 עד סוף 2017, משום שהמדד לא עלה בשנים אלה (לוח 1). ב-2020 עלה המדד ב-0.3% ולכן השינויים בקצבה לפי מספר הילדים קטנים.

לוח 1: סכום הקצבה לילד לפי מקום הילד במשפחה (ש"ח).
2020-2013

מינואר 2020		מינואר 2019		מינואר 2018		ממאי 2015		מאוגוסט 2013		מקום הילד במשפחה
ילד ותיק	ילד חדש	ילד ותיק	ילד חדש	ילד ותיק	ילד חדש	ילד ותיק	ילד חדש	ילד ותיק	ילד חדש	
152	152	152	152	150	150	150	150	140	140	ראשון
192	192	191	191	189	189	188	188	140	140	שני
192	192	191	191	189	189	188	188	172	140	שלישי
340	192	340	191	336	189	336	188	336	140	רביעי
359	152	359	152	354	150	354	150	354	140	חמישי ויותר

במרס 2020 פרצה מגפת הקורונה בישראל ובעולם שגרמה למשבר בריאותי וכלכלי. במסגרת מאמצי המדינה לתמוך כלכלית באזרחים, שולם מענק חד פעמי למשפחה שקיבלה באפריל 2020 קצבת ילדים, לכל ילד שבגינו משולמת הקצבה: 500 ש"ח לילדים 1-4 במשפחה ו-300 ש"ח מהילד החמישי. באוגוסט 2020 שולם מענק חד פעמי נוסף בסך 500 ש"ח לכל ילד,

1 השינויים בחוק מפורטים בדוחות השנתיים (סקירה שנתית) של המוסד.
2 מדד נובמבר בשנה החולפת בהשוואה למדד נובמבר בשנה שקדמה לו.

(במשפחות עם חמישה ילדים ויותר – 300 ש"ח לכל ילד מהילד החמישי). בסך הכל שולמו בשתי הפעימות 2.8 מיליארד ש"ח עבור כ-2.8 מיליון ילדים.

המשפחות המקבלות קצבת ילדים

מספר המשפחות ששולמו להן קצבאות ילדים הגיע ב-2020 ל-1.223 מיליון בממוצע לחודש – גידול של 1.6% לעומת 2019 (לוח 2), ומספר הילדים שבהן (עד גיל 18) הגיע ל-2.98 מיליון בממוצע לחודש – גידול של 1.7% (לוח 3). מספר המשפחות שקיבלו קצבה בעבור ילד אחד גדל ב-1.4% והגיע לכ-366 אלף, ובעבור שני ילדים ושלושה ילדים גדל בשיעורים של 1.3% ו-2.0% בהתאמה. התפלגות המשפחות לפי מספר הילדים במשפחה נותרה ללא שינוי ניכר מ-2016: משפחות עם 1-2 ילדים מהוות כ-60% מסך המשפחות, ומשפחות עם ארבעה ילדים ויותר – כ-17% מסך המשפחות.

לוח 2: משפחות המקבלות קצבת ילדים לפי מספר הילדים במשפחה (ממוצע לחודש), 2016-2020

שנה	סך כל המשפחות	מספר הילדים במשפחה					
		1	2	3	4	5	+6
מספרים (אלפים)							
2016	1,148.50	350.1	353.2	246.1	104.1	45.5	49.7
2017	1,166.90	354.1	359.6	251.0	105.5	46.2	50.5
2018	1,186.10	357.3	366.8	256.0	107.5	46.9	51.8
2019	1,204.40	360.8	372.7	261.0	109.0	48.0	52.8
2020	1,223.13	365.9	377.6	266.3	110.3	49.0	54.0
אחוזים							
2016	100.0	30.5	30.8	21.4	9.1	4.0	4.3
2017	100.0	30.3	30.8	21.5	9.0	4.0	4.3
2018	100.0	30.1	30.9	21.6	9.1	4.0	4.4
2019	100.0	30.0	30.9	21.7	9.1	4.0	4.4
2020	100.0	29.9	30.9	21.8	9.0	4.0	4.4

הילדים

בעקבות הפחתת קצבאות הילדים בשנים 2003-2004 הוגדרה קבוצה של **ילדים חדשים** – ילידי יוני 2003 ואילך. ילדים אלה קיבלו עד יוני 2009 קצבה השווה לקצבת שני הילדים הראשונים,

ביטוח ילדים

ללא קשר למקומם במשפחה³. מאוגוסט 2013 עד סוף אפריל 2015 חזרה קצבתם של ילדים אלה להיות אחידה, וממאי 2015 שוב השתנתה לפי מקום הילד במשפחה (לוח 1).

בדומה לארבע השנים האחרונות, גם ב-2020 כ-30% מן הילדים (כ-900 אלף) היו ילדים שלישיים ואילך. המספר הכולל של "הילדים החדשים" הגיע ב-2020 לכ-2.8 מיליון, שהם כ-95% מכלל הילדים שבגינם שולמה קצבה. כצפוי, שיעור זה הולך וגדל (במקביל לירידה במספר הילדים ה"ותיקים") במהלך השנים, ומאמצע 2021 הוא יכלול את כל הילדים.

לוח 3: ילדים המקבלים קצבת ילדים. לפי מקומם במשפחה (ממוצע חודשי), 2020-2016

שנה	מקומו של הילד במשפחה						סך כל הילדים
	ראשון	שני	שלישי	רביעי	חמישי	שישי ויותר	
מספרים (אלפים)							
2016	1,148.5	798.4	445.3	199.2	95.2	98.6	2,785.3
2017	1,166.9	812.9	453.2	202.2	96.7	99.6	2,832.3
2018	1,186.1	828.9	462.1	206.1	98.7	102.5	2,884.4
2019	1,204.4	843.5	470.8	209.8	100.8	104.7	2,934.0
2020	1,223.1	857.2	479.6	213.3	103.0	106.9	2,983.3
אחוזים							
2016	41.2	28.7	16.0	7.2	3.4	3.5	100.0
2017	41.2	28.7	16.0	7.1	3.4	3.6	100.0
2018	41.1	28.7	16.0	7.1	3.4	3.6	100.0
2019	41.0	28.8	16.0	7.2	3.4	3.6	100.0
2020	41.0	28.7	16.1	7.2	3.5	3.6	100.0

מענק לימודים

מענק לימודים משולם לפני פתיחת שנת הלימודים בעבור ילדים בני 6-18 במשפחות חד-הוריות ("הורים עצמאיים") או במשפחות שבהן ארבעה ילדים או יותר המקבלות אחת מגמלאות הקיום האלה: הבטחת הכנסה, דמי מזונות, קצבת נכות, קצבת אזרח ותיק וקצבת שאירים. גובה המענק 11.6% מהסכום הבסיסי (1,021 ש"ח ב-2020).

ב-2020 קיבלו מענק לימודים כ-127 אלף משפחות, שהן כ-10% מכלל המשפחות עם ילדים בארץ. מרבית המשפחות היו חד-הוריות (84%, כ-108 אלף) והיתר עם ארבעה ילדים או יותר

3 144 ש"ח ב-2013/8-2014/1, 120 ש"ח ב-2005/12-2014/2, 148 ש"ח ב-2006 וב-2007, 152 ש"ח ב-2008, 159 ש"ח ב-2009, 165 ש"ח ב-2010, 169 ש"ח ב-2011, 173 ש"ח ב-2012, 140 ש"ח ב-2013/8-2015/5, ו-150 ש"ח ממאי 2015.

(כ-18 אלף). משפחות אלה היוו כ-17% מכלל המשפחות בארץ. במשפחות שקיבלו מענק היו בסך הכל כ-250 אלף ילדים, שהם כ-8% מכלל ילדי ישראל. הסכום הכולל ששולם בעבור המענק – 255 מיליון ש"ח.

בשנים 1992-1998 שולם המענק רק למשפחות חד-הוריות, ומאוגוסט 1998 גם למשפחות עם ארבעה ילדים או יותר המקבלות אחת מגמלאות הקיום כאמור לעיל. עד 2016 שולם המענק בעבור בני 6-14 ומ-2016 הורחבה הזכאות עד גיל 18.

תוספת משפחה

תוספת משפחה משולמת למשפחות עם שלושה ילדים ויותר המקבלות מהמוסד גמלה להבטחת הכנסה או דמי מזונות, בעבור הילדים השלישי והרביעי. התוספת משולמת מ-2003 ונועדה לפצות על הפגיעה הכפולה בהן, בקצבאות הילדים ובגמלה להבטחת הכנסה, עם קיצוצן בתוכנית הכלכלית של 2003.

סכומי התוספת ב-2020 נותרו כמעט ללא שינוי מאוגוסט 2013: למשפחות עם שלושה ילדים 99 ש"ח ולמשפחות עם ארבעה ילדים 198 ש"ח. בסך הכל קיבלו את התוספת ב-2020 כ-16 אלף משפחות בסכום כולל של כ-29 מיליון ש"ח, כמחצית (כ-51%) משפחות עם ארבעה ילדים או יותר (לוח 4). מ-2013 שיעור המשפחות עם שלושה ילדים במגמת עלייה קלה, ועם ארבעה ילדים ויותר בירידה קלה.

לוח 4: משפחות המקבלות תוספת משפחה לפי גודל המשפחה (אחוזים).
2020-2016

שנה	סך הכל		עם 4 ילדים ויותר	עם 3 ילדים
	מספרים	אחוזים		
2016	21,292	100.0	59.2	40.8
2017	19,294	100.0	58.2	41.8
2018	17,479	100.0	57.5	42.5
2019	16,252	100.0	57.3	42.7
2020	16,401	100.0	51.0	49.0

היקף התשלומים

ב-2020 עלו התשלומים לקצבאות הילדים (לא כולל מענקים ולא כולל **חיסכון לכל ילד** – ראו להלן) ב-2.6% במונחים ריאליים לעומת 2019, בעקבות הגידול במספר הילדים, העלייה במדד המחירים לצרכן והעלייה בתשלומי הקצבה לילדים במקום הרביעי ואילך (כ-4%) (לוח 5). חלקם של תשלומים אלה הגיע ל-4.2% מכלל תשלומי המוסד – ירידה לעומת 2019 (5.7%),

ביטוח ילדים

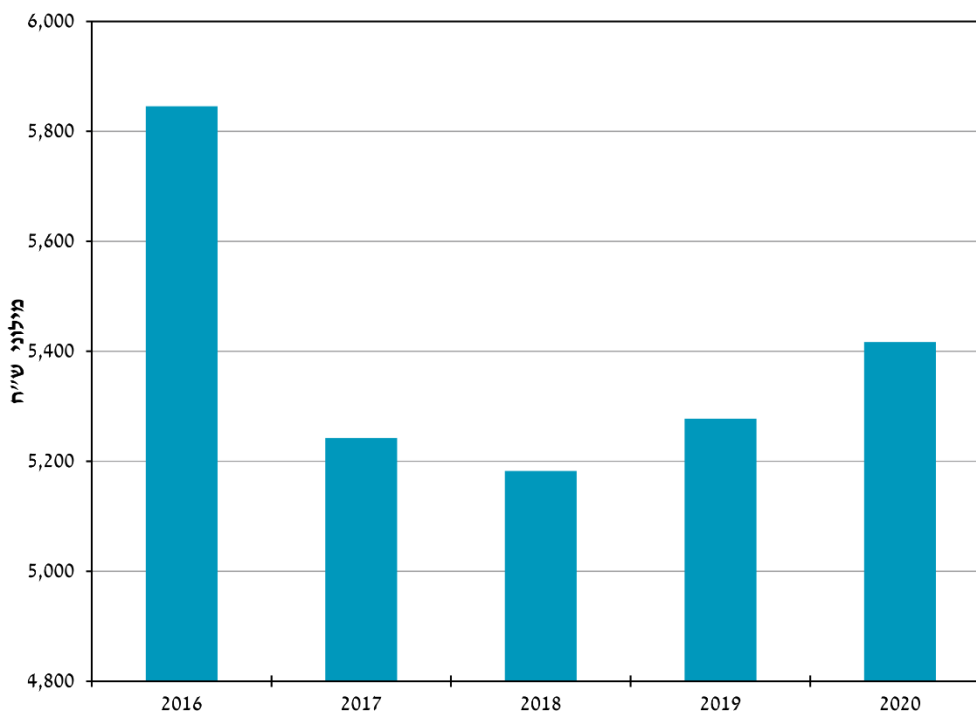
הנובעת בעיקר מהגידול בחלקן של הקצבאות האבטלה ב-2020. בסך הכל שולמו ב-2020 כ-5.4 מיליארד ש"ח בעבור קצבאות הילדים (8.6 מיליארד ש"ח בתוספת החיסכון לכל ילד) – עלייה ריאלי של 2.6% לעומת 2019 (כ-5.3 מיליארד ש"ח) (תרשים 1).

לוח 5: התשלומים לקצבת ילדים ולמענק לימודים (מיליוני ש"ח, מחירים שוטפים וקבועים), 2016-2020

מענק לימודים		קצבת ילדים		סכום כולל		שנה*
מחירי 2020	מחירים שוטפים	מחירי 2020	מחירים שוטפים	מחירי 2020	מחירים שוטפים	
250.7	247.5	5,845.7	5,770.5	6,118.7	6,040.0	2016
248.5	245.9	5,242.4	5,187.5	9,783.3	9,680.8	2017
247.5	246.9	5,182.3	5,169.4	8,464.4	8,443.3	2018
252.6	254.1	5,277.5	5,308.7	9,095.1	9,148.8	*019
254.7	254.7	5,416.8	5,416.8	8,610.1	8,610.1	2020

* לרבות תשלומים מנהליים לגורמי חוץ. לא כולל חיסכון לכל ילד.

תרשים 1: תשלומים לקצבאות ילדים (מיליוני ש"ח, מחירי 2020), 2016-2020

חיסכון ארוך טווח ("חיסכון לכל ילד")

בינואר 2017 הושקה על-ידי משרד האוצר והמוסד לביטוח לאומי תוכנית חיסכון לכל ילד שמטרתה להבטיח לכל ילדי ישראל חיסכון לטווח ארוך שימשש אותם בהגיעם לגיל 18 או 21 ויעזור להם בתחילת דרכם כבוגרים. התוכנית היא המשך היוזמה של הביטוח הלאומי למענק העצמה. במסגרת התוכנית המדינה מפקידה מדי חודש 51 ש"ח⁴, נוסף על קצבת הילדים (להלן **הפקדת בסיס**) והם מועברים על-פי בחירת ההורים לתוכנית חיסכון בבנק או בקופת גמל. ההורים זכאים להפקיד סכום נוסף של 52 ש"ח מכספי קצבת הילדים שהם זכאים לה ובכך להכפיל את סכום ההפקדה החודשית לחיסכון (להלן "הפקדה נוספת"). ההפקדה הנוספת מופחתת מקצבת הילדים המשולמת להורים בעבור הילד.

בשנת 2016 נערך מכרז לבחירת גופים פיננסיים כמנהלי הכספים של התוכנית. נבחרו בו 22 גופים פיננסיים - 9 בנקים ו-13 קופות גמל. לאחר שקופה אחת ביקשה לבטל את השתתפותה נותרו 12 קופות גמל.

בעבור ניהול כספי החיסכון המדינה משלמת באמצעות הביטוח הלאומי לבנקים דמי תפעול של 6 אג' לכל שורת דיווח, ולקופות הגמל דמי ניהול בשיעור שנתי של 0.23% מהכספים הצבורים בקופות.

על-פי כללי התוכנית, מי שבחרו בקופת גמל (ההורים או הילד אם מלאו לו 18), יכולים במהלך השנים לנייד את הכספים בין הקופות השונות או בין מסלולי ההשקעה באותה קופה, אך אינם יכולים לעבור לחיסכון בבנק. מי שבחרו בבנק יכולים לעבור בין מסלולי חיסכון שונים באותו בנק (בתנאי שבחרו בתחנת יציאה אחת לחמש שנים), אך לא בין הבנקים השונים וגם לא לקופת גמל.

לחיסכון זכאים ילדים שטרם מלאו להם 18 שנים ב-5/2015. מאחר שפתיחת הקופות נעשתה ב-1/2017, המדינה השלימה את הסכום בעבור עשרים החודשים שבין 5/2015 ל-12/2016 (תקופת "הרטרו") – בסך הכל 1,000 ש"ח לכל ילד.

באוכלוסיית הילדים שתי קבוצות: מי שנולדו לפני ינואר 2017 - נפתחה להם תוכנית חיסכון בינואר 2017 ולהוריהם ניתנו שישה חודשים לבחירת המסלול (ינואר עד יוני 2017); ומי שנולדו מינואר 2017 - להוריהם ניתנים שישה חודשים לבחירה מחודש לידת הילד.

בדצמבר 2020 היו כ-3.48 מיליון תוכניות חיסכון (לכלל הילדים) - מי שנולדו לפני 2017 ומי שנולדו מ-2017), כ-3.35 מיליון בהן פעילות וכ-125 אלף הסתיימו (עקב משיכת הכספים). לכ-2.3 מיליון ילדים (65%) נבחרה תוכנית חיסכון בידי הוריהם, ולשאר - כ-1.2 מיליון (35%) שהוריהם לא בחרו תוכנית - המוסד בחר בעבורם כד⁵: לילד ראשון קופת גמל בסיכון נמוך, ומהילד השני בנק או קופת גמל (לפי בחירת ההורים לילד קודם. במקרה של קופת גמל. תיבחר אותה קופה אך

4 בתחילת התוכנית הסכום היה 50 ש"ח.

5 עד ינואר 2017 לילדים עד גיל 14 נבחרה קופת גמל אקראית ולבני 15-18 נבחר הבנק שבו מופקדת קצבת הילדים.

ביטוח ילדים

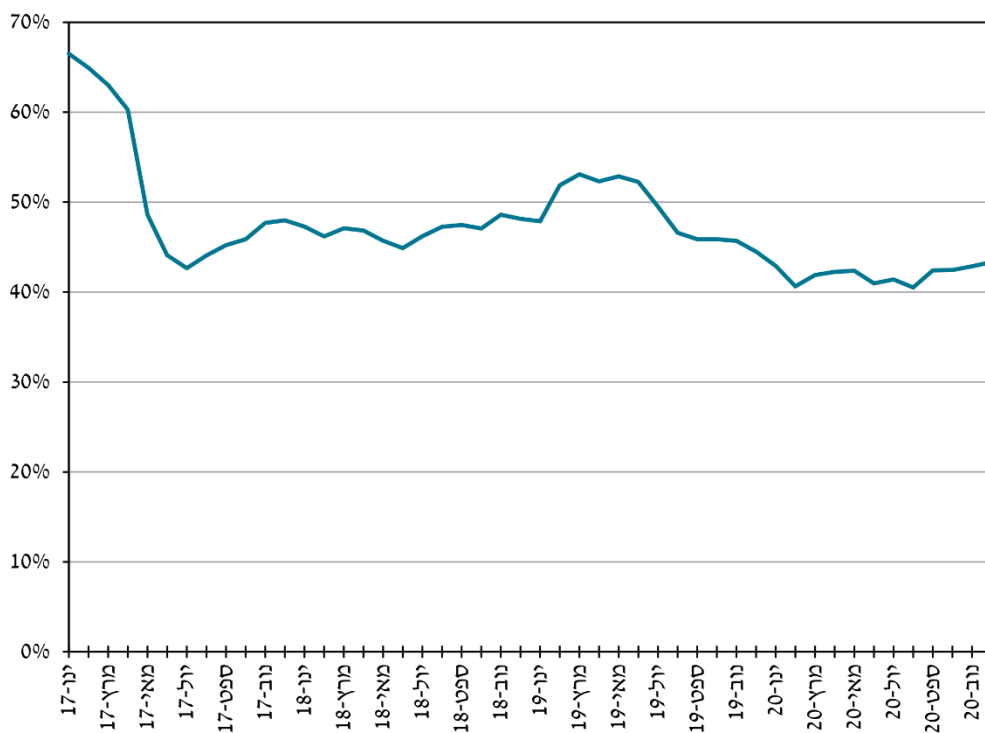
בסיכון נמוך). 2.5 מיליון מן החסכוניות (73%) מנוהלים בקופת גמל ו-900 אלף (27%) בבנקים. בעבור פחות ממחצית הילדים (46%, כ-1.6 מיליון) הפקידו ההורים 51 ש"ח נוספים.

מינואר 2017 ועד סוף 2020 הועבר לתוכניות החיסכון סכום כולל של 12.864 מיליארד ש"ח – 9.690 מיליארד ש"ח להפקדת הבסיס של 51 ש"ח ו-3.174 מיליארד להפקדה הנוספת, המקוזזת מקצבת הילדים (25%). הרווח הכולל מסך ההפקדות בבנקים ובקופות הגמל מתחילת הפעלת התוכנית הסתכם בסוף 2020 ב-1,454.4 מיליון ש"ח⁶.

ילדים שנוולו מינואר 2017

שיעור הילדים שהוריהם בחרו בעבורם מסלול השקעה (קופת גמל או בנק) ירד מכ-67% בקרב ילידי ינואר 2017 לכ-43% לילידי יוני באותה שנה, עלה מעט לכ-48% לילידי סוף 2017 והתייצב ברמה של 47% ב-2018. במחצית הראשונה של 2019 עלה השיעור לרמה של כ-52% בממוצע ומהמחצית השנייה ועד סוף 2020 התייצב ברמה של כ-43% (תרשים 2).

תרשים 2: היסכון לטווח ארוך – שיעור הילדים שהוריהם בחרו בעבורם מסלול השקעה, לפי חודש לידת הילד, 12/2020–01/2017

6 אתר גמל-נט של משרד האוצר מציג את התשואות של תוכניות החיסכון השונות

שיעור הבחירה בקופת גמל גבוה משיעור הבחירה בבנק, אם כי בשני המסלולים ירדו שיעורי הבחירה של ההורים ועלו בהתאמה שיעורי הבחירה בידי הביטוח הלאומי (תרשים 3). במחצית הראשונה של 2019 עלה שיעור הבוחרים בבנק (מ-11.5% בסוף 2018 לכ-17% באפריל 2019) ושוב ירד לכ-10% במוצע עד סוף 2020. שיעור הבוחרים בקופת גמל היה כ-35% במוצע ב-2019, ירד בפברואר 2020 ל-31.5% ועלה מעט והתייצב בכ-33% עד סוף השנה (תרשים 3).

תרשים 3: היסכון למווה ארוך: שיעור הילדים שנבחר בעבורם מסלול העקנה, לפי מסלול העקנה ולפי חודש לידת הילד – בחירת ההורים וברירת המחדל, 12/2020–01/2017

